

Klimat och näringslivsdepartementet

KN2024/02460

Svenskt Näringslivs yttrande över utredningen *Ökad va-beredskap* (SOU 2024: 82)

Svenskt Näringsliv företräder drygt 60 000 små, medelstora och stora företag. Dessa är organiserade i 49 bransch- och arbetsgivarförbund. Förbunden utgör föreningen Svenskt Näringslivs medlemmar. Detta remissvar har utarbetats efter samråd med berörda branschförbund inom Svenskt Näringsliv.

Sammantagen bedömning

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningen och dess förslag i sin helhet. Utredningen adresserar centrala behov för att stärka robustheten, kapaciteten och motståndskraften i Sveriges VA-infrastruktur, vilket är avgörande för både samhälle och näringsliv. Svenskt Näringsliv vill samtidigt understryka att det är nödvändigt att förslagen bereds och genomförs skyndsamt. En snabb hantering är avgörande för att motverka de risker och kostnader som dagens eftersatta underhåll och låga förnyelsetakt innebär och för att säkerställa att VA-systemet kan möta framtidens krav på beredskap, klimatanpassning och näringslivets konkurrenskraft. Svenskt Näringsliv har inte fördjupade synpunkter på utredningens samtliga förslag utan väljer istället att kommentera ett antal tematiska områden.

Näringslivets behov av, och bidrag till, ett robust VA-system

Ett robust VA-system är avgörande för näringslivets funktion och utveckling. Tillgången till rent vatten och fungerande avloppshantering är nödvändig för både daglig drift och långsiktig planering. Många branscher kräver stora volymer vatten med specifik kvalitet och avloppshantering som klarar hög belastning. När systemen brister leder det snabbt till produktionsstopp, förlorade intäkter och risk för skador på utrustning då även korta avbrott kan ge betydande ekonomiska konsekvenser.

För att säkerställa kontinuitet och stärka Sveriges attraktionskraft som investeringsland behövs långsiktiga och transparenta investeringsplaner i kombination med stabil finansiering. En robust VA-försörjning är inte bara en teknisk fråga utan en strategisk faktor för Sveriges konkurrenskraft. Investeringar i VA-systemet skapar förutsättningar för industriell utveckling, bostadsbyggande och hållbar samhällsutveckling. Privat sektor kan här bidra med kapital, teknisk

kompetens och nya lösningar genom partnerskap och projektbaserade investeringar, förutsatt att regelverk och upphandlingar uppmuntrar samverkan mellan offentliga och privata aktörer.

Den låga förnyelsetakten i ledningsnätet, som idag skulle ta över 200 år att byta ut, kombinerat med ökade krav på rening och kapacitet, riskerar att hämma nyetableringar och expansion. Klimatförändringar med ökad nederbörd, fler skyfall, torrperioder och risk för saltvatteninträngning förstärker utmaningarna. För industrin innebär detta risk för återkommande driftstörningar och ökade kostnader för att hantera variationer i vattenkvalitet och tillgång. Ur ett samhällsbyggnadsperspektiv innebär detta försenade och fördyrade byggprocesser, ökade krav på utredningar samt att samhällen hindras från att utvecklas där människor faktiskt vill bo. Ett VA-system anpassat för framtida klimat och med stärkt beredskap är därför avgörande för både samhällssäkerhet och konkurrenskraft.

Svenskt Näringsliv konstaterar att dessa brister är resultatet av långvarig politisk underlåtenhet, där nödvändiga investeringar skjutits upp trots tydliga varningssignaler. För att vända utvecklingen krävs tydligt ledarskap, nationell samordning och reformer som ger kommunerna långsiktiga och förutsägbara förutsättningar att planera och finansiera investeringar över tid, i linje med utredningens förslag om stärkt styrning och ansvarsfördelning.

Förbättrade möjligheter till fondering för långsiktiga VA-investeringar

Svenskt Näringsliv välkomnar förslaget om ett uttryckligt lagstöd för att reservera avgiftsmedel till kommande investeringar. Nuvarande regler och tillämpning av självkostnadsprincipen skapar osäkerhet, vilket riskerar kortsiktig planering och uppskjutna reinvesteringar. En tydligare rättslig grund för fondering är avgörande för att kommunerna ska kunna planera och genomföra nödvändiga investeringar, samtidigt som stabila avgiftsnivåer upprätthålls.

Kombinationen av fonderingsmöjlighet och krav på transparens, redovisning och tidsramar stärker förtroendet för att avgiftsmedel används effektivt. Det ger bättre förutsättningar att möta investeringsbehoven utan kraftiga taxehöjningar, vilket är särskilt viktigt för näringslivet där tillgång till robust VA-infrastruktur är avgörande för drift och expansion.

Investeringsplaner som verktyg för långsiktighet

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om krav på fleråriga investeringsplaner. Detta är ett viktigt verktyg för att säkerställa att investeringar prioriteras strategiskt och att underhållsskulden minskar. Planerna behöver vara öppna och tillgängliga så att företag kan ta hänsyn till dem i sina egna etablerings- och expansionsbeslut. Förutsägbara investeringar i VA-systemet stärker attraktionskraften och bidrar till att undvika flaskhalsar som kan hämma tillväxt och nyetableringar. Klimatförändringarnas effekter på vattenförsörjning och avloppshantering behöver

integreras i investeringsplaneringen för att undvika framtida kapacitetsbrister och kostsamma akutåtgärder. På motsvarande sätt bör det nya beredskapsläget, med ökade krav på robusthet och resiliens i samhällsviktig infrastruktur, systematiskt vägas in i investeringsplanerna. Detta ger bättre förutsättningar att prioritera åtgärder som stärker såväl försörjningstryggheten som näringslivets kontinuitet.

Nationell samordning och tydligare ansvarsfördelning

Svenskt Näringsliv stöder samtliga förslag som stärker den nationella samordningen och minskar dagens fragmenterade ansvar. Ett enhetligare styrsystem är nödvändigt för att resurser ska användas effektivt och för att standarder och krav ska vara likvärdiga i hela landet. Detta är avgörande för företag med verksamhet i flera kommuner och för att säkerställa en hög och jämn kvalitet på VA-tjänsterna. Nationell samordning bör även omfatta riktlinjer för klimatanpassning, så att åtgärder genomförs på ett enhetligt och effektivt sätt i hela landet. Det är samtidigt nödvändigt att samordningen inkluderar beredskapsaspekter, så att nationella riktlinjer också säkerställer att robusthet och försörjningsberedskap får en likvärdig och tydlig plats i kommunernas planering och prioriteringar.

Värdekedjor och riskdiversifiering av insatsvaror

För att stärka den långsiktiga försörjningstryggheten är det centralt att VA-beredskapen beaktar hela värdekedjan för kritiska insatsvaror och material. Ett robust VA-system är beroende av säkra leveranser av bland annat kemikalier, reservdelar, energi och teknik. Störningar i dessa flöden kan snabbt få betydande konsekvenser för både samhälle och näringsliv. Erfarenheter från pandemin, geopolitiska kriser och störningar i globala leveranskedjor har visat på behovet av riskdiversifiering och alternativ försörjning.

För VA-sektorn innebär detta att planering och investeringar bör omfatta åtgärder som minskar sårbarheten mot enskilda leverantörer eller marknader. Det kan handla om att utveckla fler leverantörskanaler, bygga upp beredskapslager för centrala insatsvaror eller att främja inhemsk produktion av särskilt kritiska resurser. Samtidigt kan digitalisering och innovation bidra till att förutse flaskhalsar och skapa mer flexibla system.

Det kan i vissa situationer bli nödvändigt att kommuner får tillgång till insatsvaror från industrin, till exempel fällningskemikalier för vattenrening. Det är avgörande att sådana åtgärder hanteras på ett tydligt och rättssäkert sätt. Om industrin avstår från sina kemikalier innebär det att de inte kan rena sitt eget vatten, vilket i sin tur kan leda till driftstopp och påverkan på sitt miljötillstånd, exempelvis utsläpp. Därför krävs tydliga principer och samordning för hur prioriteringar ska göras vid en kris. Genom att inkludera värdekedjeperspektivet i den nationella

samordningen kan Sverige stå bättre rustat för att hantera kriser, säkra näringslivets kontinuitet och stärka konkurrenskraften.

Innovation och teknikutveckling

Svenskt Näringsliv välkomnar förslag som stimulerar innovation inom VA-sektorn. Näringslivet kan bidra aktivt genom att utveckla och kommersialisera teknik för energieffektiv rening, avancerad vattenåtervinning och digital övervakning av ledningsnätet. För att stimulera detta behövs upphandlingsformer som premierar innovationslösningar och möjliggör partnerskap mellan kommuner, leverantörer och industrin. Ny teknik kan bidra till resurseffektivitet, minskade kostnader och högre kvalitet. Innovationsdriven utveckling stärker också svenska företags exportmöjligheter inom VA-teknik. För att potentialen ska realiseras behövs långsiktiga satsningar på forskning, testbäddar och upphandlingar som premierar innovativa lösningar.

Kompetensförsörjning

Svenskt Näringsliv stödjer förslagen om att stärka kompetensförsörjningen i VA-sektorn. Behovet av kvalificerad arbetskraft är stort och kommer att öka i takt med att investeringstakten stiger och tekniken utvecklas. Samarbete med näringslivet kan bidra till att matcha utbildningsinnehåll med faktiska behov och skapa fler vägar in i yrket.

Fortsatta behov av en översyn av finansieringsmodellen

Frågan om långsiktiga finansieringsmodeller för kommunala vattentjänster har inte behandlats tillräckligt i utredningen. Svenskt Näringsliv anser att regeringen snarast bör tillsätta en särskild utredning med uppdrag att genomlysas dagens modell och föreslå förändringar som stärker investeringsförmågan, möjliggör strategiskt underhåll och skapar förutsägbarhet för näringslivet. En moderniserad modell bör även pröva hur privat kapital och offentliga medel kan kombineras för att påskynda nödvändiga investeringar.

Stockholm, 28/08/2025

Marcus Wangel

Miljöpolicyexpert

Karin Nilsson

Miljöpolicyexpert